

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 3-son

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3>

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvaliyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 26-iyunda
bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 24
Adadi: 100. Buyurtma: № 72.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basini mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovaty – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta'lim bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho'basini dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho'basini dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basini professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basini professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasini dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basini katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
Э. Шарипов, К. Абдувалиева,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
26.06.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 24. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 72.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий сектором административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – доцент сектора конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev, E. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvalieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.06.2026.

Paper size: A4. Cond.p.f: 24.

Units: 100. Order: № 72.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovaty – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 11 **TOSHQULOV JURABOY, QURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Globallashuv sharoitida davlatni o'rganish prinsiplari: nazariy-metodologik tahlil
- 19 **ZOKIROV SHOXRUXBEK ZOHIDJON O'G'LI**
Qonunchilikni kodifikatsiya qilishning nazariy va amaliy masalalari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 26 **ILXOMBEKOV JASURBEK ILXOMBEK O'G'LI**
Axborotga bo'lgan huquqning tarixiy taraqqiyoti va internet muhitida uning huquqiy shakllanishi
- 31 **ABDURAYIMOV MUXAMMAD SUVONQUL O'G'LI**
Malakali yuridik yordam ko'rsatishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari va uni amalga oshiruvchi subyektlar tarkibi muammolari
- 35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ O'G'LI**
Mahallaning davlat xizmatlari ko'rsatishdagi o'rni va davlat organlari bilan o'zaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish
- 43 **SOBIROV UMID SOBIR O'G'LI**
Akademik erkinlikning konstitutsiyaviy-huquqiy va institutsional kafolatlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 53 **TOPILDIYEV BAXROMJON RAXIMJONOVICH**
Patent huquqi tarixi va zamonaviy funksiyasi: Yevropa va AQSH tajribasi
- 61 **RAHMONQULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Shartnoma tuzish bo'yicha muzokaralar: ommaviy va xususiy jihatlarni ajratish
- 74 **XO'JAYEV SHOXJAXON AKMALJON O'G'LI**
Ijtimoiy tarmoqlardagi kontent asar sifatida
- 85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Korporativ boshqaruv kodeksini normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilish: muammolar, zarurat va takliflar
- 93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON O'G'LI**
Raqamli aktivlarni meros qilib qoldirishning huquqiy muammolari: O'zbekiston va xorij amaliyoti
- 102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediatsiya va arbitraj: O'zbekistonda investitsiya nizolarini hal etishning gibrid shakllarini rivojlantirish istiqbollari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOY TA'MINOT HUQUQI

- 111 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
O'zbekistonda bolalar mehnati va uning xalqaro-huquqiy tartibga solinishi

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

- 122 **XOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Ekologik huquqda raqamlashtirish va sun'iy intellekt

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

131 BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR O'G'LI

Sudyalar mustaqilligi va uni ta'minlash kafolatlarining nazariy-huquqiy tahlili: takomillashtirish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

139 ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK O'G'LI

Transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzishning ijtimoiy xavfliligi va uning jinoiy javobgarlikni belgilashdagi ahamiyati

147 JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI

Odam savdosi uchun jazo muqarrarligini ta'minlash mexanizmlari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

155 MELSOVA KAMILA BAXADIROVNA, ABDULLAYEV RUSTAM KAXRAMANOVICH

Isbotlash tizimida raqamli dalillardan foydalanishning muammoli jihatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

165 MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH

Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashishning ijtimoiy-huquqiy mohiyati

171 AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM O'G'LI

Zamonaviy qurolli mojarolar sharoitida harbiy jinoyatlar uchun javobgarlik: milliy va xalqaro-huquqiy tahlil

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

178 NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN O'G'LI

Xorijiy mamlakatlarda davlat xaridlarini raqamlashtirish va korrupsiya xavfini kamaytirish mexanizmlari

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

186 XUDAYBERDIYEVA MAFTUNA ZAFAR QIZI

Bola huquqlarining tasnifi: xalqaro va milliy huquqiy yondashuvlar va ularni amalga oshirish mexanizmlarining tizimli tahlili

12.00.15 – KRIMINOLOGIYA

197 NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA

Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining kriminologik tavsifi va uning belgilari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 ТОШКУЛОВ ЖУРАБОЙ, КУРБАНОВА ЭЛЬМИРА АСАДОВНА

Принципы изучения государства в условиях глобализации: теоретико-методологический анализ

19 ЗОКИРОВ ШОХРУХБЕК ЗОХИДЖОН УГЛИ

Теоретические и практические вопросы кодификации законодательства

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

26 ИЛХОМБЕКОВ ЖАСУРБЕК ИЛХОМБЕК УГЛИ

Историческое развитие права на информацию и его правовое становление в интернет-среде

31 АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВОНКУЛ УГЛИ

Конституционно-правовые основы и проблематика субъектного состава оказания квалифицированной юридической помощи

35 НУРМАТОВ СУННАТИЛЛО УЗОК УГЛИ

Роль махалли в предоставлении государственных услуг и совершенствование механизмов взаимодействия с государственными органами

43 СОБИРОВ УМИД СОБИР УГЛИ

Конституционно-правовые и институциональные гарантии академической свободы

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

53 ТОПИЛДИЕВ БАХРОМЖОН РАХИМЖОНОВИЧ

История и современные функции патентного права: опыт Европы и США

61 РАХМОНКУЛОВА НИЛЮФАР ХОДЖИ-АКБАРОВНА, КОВШОВ ТЕМУР ВЛАДИМИРОВИЧ

Переговоры о заключении договора: разграничение публичного и частного аспекта

74 ХУЖАЕВ ШОХЖАХОН АКМАЛЖОН УГЛИ

Контент в социальных сетях как произведение

85 САИДОВ ИБРОХИМ АНВАРОВИЧ

Принятие кодекса корпоративного управления в качестве нормативно-правового акта: проблемы, необходимость и предложения

93 АКРАМОВ АКМАЛЖОН АНВАРЖОН УГЛИ

Правовые проблемы наследования цифровых активов: опыт Узбекистана и зарубежная практика

102 ИНАМДЖАНОВА ЭЛНОРА ЭЛБЕКОВНА

Медиация и арбитраж: перспективы развития гибридных форм разрешения инвестиционных споров в Узбекистане

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

111 АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА

Детский труд в Узбекистане и его международно-правовое регулирование

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

122 ХОЛМУМИНОВ ЖУМА ТОШТЕМИРОВИЧ

Цифровизация и искусственный интеллект в экологическом праве

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ
ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

131 БОБОНАЗАРОВ МУХАММАДЖОН МУЗАФФАР УГЛИ

Независимость судей и теоретико-правовой анализ гарантий её обеспечения:
вопросы совершенствования

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

139 АБДУРАСУЛОВА КУМРИНИСА РАИМКУЛОВНА, РАШИДОВ ШАВКАТБЕК РАВШАНБЕК УГЛИ

Общественная опасность нарушения правил безопасности движения или эксплуатации
транспортных средств как основание уголовной ответственности

147 ЖУМАНИЁЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ

Механизмы обеспечения неотвратимости наказания за торговлю людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

155 МЕЛСОВА КАМИЛА БАХАДИРОВНА, АБДУЛЛАЕВ РУСТАМ КАХРАМАНОВИЧ

Проблемные аспекты использования цифровых доказательств в системе доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

165 МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ

Социально-правовое значение противодействия незаконному обороту наркотических средств

171 АКБАРОВ САИДАКБАР РУСТАМ УГЛИ

Ответственность за военные преступления в условиях современных вооружённых
конфликтов: национально-правовой и международно-правовой анализ

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

178 НУРИДИНОВ РАМЗИДИН ЛУТФИДИН УГЛИ

Цифровизация государственных закупок и механизмы снижения коррупционных
рисков в зарубежных странах

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

186 ХУДАЙБЕРДИЕВА МАФТУНА ЗАФАР КИЗИ

Классификация прав ребёнка: системный анализ международно-правовых и
национально-правовых подходов и механизмов реализации

12.00.15 – КРИМИНОЛОГИЯ

197 НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА

Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего преступника и
её признаки

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

- 11 **TOSHKULOV JURABOY, KURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Principles of studying the state in the context of globalization: a theoretical and methodological analysis
- 19 **ZOKIROV SHOKHRUKHBEK ZOHIDJON UGLI**
Theoretical and practical issues of legislative codification

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 26 **ILKHOMBEKOV JASURBEK ILKHOMBEK UGLI**
Historical development of the right to information and its legal formation in the internet environment
- 31 **ABDURAYIMOV MUKHAMMAD SUVONKUL UGLI**
Constitutional-legal foundations and problematics of the subject composition of qualified legal aid provision
- 35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ UGLI**
Improving the role of the mahalla in the provision of public services and mechanisms for interaction with state bodies
- 43 **SOBIROV UMID SOBIR UGLI**
Constitutional-legal and institutional guarantees of academic freedom

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 53 **TOPILDIEV BAKHROMJON RAKHIMJONOVICH**
History and modern functions of patent law: the experience of Europe and the United States
- 61 **RAHMONKULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Contract negotiations: definition of public and private aspects
- 74 **KHUJAEV SHOKHJAKHON AKMALJON UGLI**
Content on social media as a work
- 85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Adoption of the corporate governance code as a regulatory-legal document: problems, needs and suggestion
- 93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON UGLI**
Legal problems of inheriting digital assets: Uzbekistan and foreign practice
- 102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediation and arbitration: prospects for the development of hybrid forms of investment dispute resolution in Uzbekistan

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

- 111 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Child labour in Uzbekistan and its international legal regulation

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

- 122 **KHOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Digitalization and artificial intelligence in environmental law

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR’S CONTROL.
ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

131 BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR UGLI

Theoretical and legal analysis of the independence of judges and guarantees for ensuring it: issues of improvement

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

139 ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK UGLI

Social danger of violation of safety rules for transport vehicle movement or operation and its significance in establishing criminal liability

147 JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI

Mechanisms for ensuring the inevitability of punishment for human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

155 MELSOVA KAMILA BAKHADIROVNA, ABDULLAEV RUSTAM KAKHRAMANOVICH

Problematic aspects of the use of digital evidence in the evidentiary system

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

165 MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH

The socio-legal significance of combating the illegal drug trade

171 AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM UGLI

Liability for war crimes in the context of modern armed conflicts: a national and international legal analysis

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

178 NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN UGLI

Mechanisms for the digitalization of public procurement and the reduction of corruption risks in foreign countries

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

186 KHUDAYBERDIEVA MAFTUNA ZAFAR KIZI

Classification of children’s rights: a systematic analysis of international and national legal approaches and implementation mechanisms

12.00.15 – CRIMINOLOGY

197 NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA

Criminological characteristics and signs of the personality of a juvenile offender

Kelib tushgan / Получено / Received: 04.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 01.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3./TDHP5371>

UDC: 347.962(045)(575.1)

SUDYALAR MUSTAQILLIGI VA UNI TA'MINLASH KAFOLATLARINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI: TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Bobonazarov Muhammadjon Muzaffar o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Sud hokimiyati, advokatura va huquqni
muhofaza qiluvchi organlar sho'basini o'qituvchisi,
tayanch doktorant
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1721-0626>
e-mail: m.bobonazarov@tsul.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada sud hokimiyatining shakllanish tarixi, sudyalarning mustaqilligi va uni ta'minlash kafolatlari tushunchalarining huquqiy tabiati, shuningdek, sudyalarning mustaqilligi kafolatlari tizimi atroflicha yoritilgan. Shuningdek, xorijiy mamlakatlar, xususan, Qozog'iston Respublikasi tajribasi misolida sudyalarning mustaqilligi kafolatlarning qiyosiy-huquqiy tahlili o'tkazilgan. Tadqiqot jarayonida qiyosiy-huquqiy, tizimli tahlil, tarixiy va formal-yuridik metodlardan foydalanilgan. Natijada sudyalarning mustaqilligining institutsional va shaxsiy turlari o'rtasidagi farqlar aniqlangan hamda amaldagi tizimda mavjud institutsional, shaxsiy, protsessual va moddiy kafolatlarning kamchiliklari ko'rsatib o'tilgan. Jumladan, sudyalik lavozimiga tanlash jarayonida shaffoflikning yetishmasligi va amaliyotda sudyalarning faoliyatiga aralashuv holatlari mavjudligi tahlil qilingan. Maqolada sudyalarning mustaqilligi kafolatlari yetarli darajada ta'minlamasdan turib, huquqiy davlatni barpo etish mumkin emasligi ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: sud hokimiyati, sudyalarning mustaqilligi, sudyalarning mustaqilligi kafolatlari, institutsional mustaqillik, shaxsiy mustaqillik, sudyalarning maqomi

НЕЗАВИСИМОСТЬ СУДЕЙ И ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ГАРАНТИЙ ЕЁ ОБЕСПЕЧЕНИЯ: ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Бобоназаров Мухаммаджон Музаффар угли,
базовый докторант, преподаватель
сектора судебной власти, адвокатуры
и правоохранительных органов Ташкентского
государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье всесторонне освещаются история становления судебной власти, правовая природа понятий независимости судей и гарантий её обеспечения, а также система гарантий независимости судей. Кроме того, проведён сравнительно-правовой анализ гарантий независимости судей на примере опыта зарубежных государств, в частности Республики Казахстан. В ходе исследования использовались сравнительно-правовой, системно-аналитический, исторический и формально-юридический методы. В результате были выявлены различия между институциональной и личной независимостью судей, а также обозначены недостатки институциональных, личных, процессуальных и материальных гарантий, существующих в действующей системе. В частности, проанализированы недостаточная прозрачность процесса отбора на должность судьи и случаи вмешательства в деятельность судей, встречающиеся на практике. В статье научно обосновано, что без надлежащего обеспечения гарантий независимости судей невозможно построение правового государства.

Ключевые слова: судебная власть, независимость судей, гарантии независимости судей, институциональная независимость, личная независимость, статус судей

THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS OF THE INDEPENDENCE OF JUDGES AND GUARANTEES FOR ENSURING IT: ISSUES OF IMPROVEMENT

Bobonazarov Muhammadjon Muzaffar ugli,
Basic Doctoral Student,
Lecturer of the Department of Judiciary,
Advocacy and Law Enforcement Agencies,
Tashkent State University of Law

Abstract. This article provides a detailed overview of the history of the formation of the judiciary, the legal nature of the concepts of judicial independence and guarantees for its provision, as well as the system of guarantees for judicial independence. Additionally, a comparative legal study of judicial independence guarantees was conducted using the experience of foreign countries, specifically the Republic of Kazakhstan. Comparative-legal, systematic analysis, historical and formal-legal methods were used in the research process. As a result, the differences between the institutional and personal types of judicial independence were identified, and the shortcomings of institutional, personal, procedural and material guarantees in the current system were shown. In particular, the lack of transparency in the selection process for judicial positions and the presence of cases of interference in the activities of judges in practice were analyzed. The article scientifically substantiates that it is impossible to build a rule-of-law state without adequately ensuring guarantees for the independence of judges.

Keywords: judicial power, independence of judges, guarantees of judicial independence, institutional independence, personal independence, status of judges

Kirish

Demokratik huquqiy davlatning muhim asoslaridan biri – mustaqil va adolatli faoliyat yurituvchi sud hokimiyatining mavjudligidir. Sudyalar mustaqilligi masalasini tahlil qilishdan avval, “sud hokimiyati” tushunchasining mazmun-mohiyatiga to‘xtalib o‘tish maqsadga muvofiq. Sud hokimiyati davlat mexanizmining eng asosiy bo‘g‘inlaridan biri bo‘lib, u hokimiyatlar bo‘linishi prinsipiga ko‘ra, qonunchilik va ijro etuvchi hokimiyatlardan mustaqil ravishda o‘z faoliyatini amalga oshiradi. Hokimiyatlar bo‘linishi doktrinasi genezisi antik davr siyosiy-falsafiy tafakkuriga borib taqaladi. Mazkur tarixiy bosqichda davlat funksiyalarining differensiyalashuvi, aralash va muvozanatlashgan boshqaruv tizimiga oid konseptual qarashlar shakllangan bo‘lib, ushbu g‘oyalar hokimiyatlar bo‘linishi nazariyasining rivojlanishida muhim o‘rin tutgan (Vile, 1998). Xususan, Arastu o‘zining “Siyosat” asarida davlatning uchta elementi va vakolatlarini ifodalovchi idoralarni alohida ajratib ko‘rsatgan.

Birinchisi – urush va tinchlik masalalari, qonunlarni qabul qilish, o‘lim jazosi, badarg‘a va musodara qilish, shuningdek, rasmiy lavozimlarga tayinlash kabi vakolatlarga ega bo‘lgan xalq yi-

g‘inidir. Ikkinchisi – davlat organlari tizimi, ularning soni, tarkibi va vakolat doirasini belgilovchi ma‘muriy-boshqaruv elementidir. Uchinchisi esa odil sudlovni amalga oshiruvchi sudlar tizimini o‘z ichiga olgan (Aristotel, 1983). Shuni ta‘kidlash joizki, Aristotel davlatning ushbu uchta tarkibiy qismi bir-biridan mustaqil bo‘lishi kerakligi haqidagi g‘oyani ilgari surmagan.

Aristotelning ushbu qarashlari ma‘lum ma‘noda Rim davlatchiligida o‘z aksini topgan. Zero, u yerda xalq yig‘ini, senat va davlat xizmatchilari (boshqaruvchilar) institutlari faoliyat yuritib, ular o‘zaro tiyib turish va muvozanat prinsipi asosida ish olib borgan. Biroq Rim imperiyasining barham topishi va Yevropaning mayda feodal davlatlarga bo‘linib ketishi natijasida, O‘rta asrlardan to XVIII asrga qadar davlat hokimiyati yagona merosxo‘r hukmdorlar qo‘lida to‘plandi. Bu davrda faqat XVI asrdagi ingliz parlamentarizmining rivojlanishini istisno tariqasida ko‘rsatib o‘tish mumkin (Ervin, 1970).

Yevropada diniy mafkura va feodal tuzumga qarshi kurashish barobarida, davlat va huquqning dunyoviy doktrinasini ishlab chiqishga alohida e‘tibor berila boshlandi. Xususan, Angliyada parlamentarizmning vujudga kelishi Uyg‘onish

davrida davlat hokimiyatini uchga bo'lish zarurligi haqidagi antik g'oyaning qayta jonlanishiga xizmat qildi. Bu qarashlar ingliz mutafakkiri Jon Lokkning "Davlat boshqaruvi to'g'risida ikkita traktat" asarida yangicha talqinda aks etdi. Mutafakkir davlat hokimiyatini uchta tarmoqqa – qonunchilik, ijro va federativ bo'g'inlarga ajratish g'oyasini ilgari surdi (Locke, 1988). Jon Lokk o'z ta'limotida sudlar mustaqil va xolis bo'lishi lozimligi haqida juda ko'p gapirgan bo'lsa-da, hokimiyatning mustaqil bo'g'inlari haqida so'z ketganda, sud hokimiyatini qonunchilik va ijro kabi alohida ajratib ko'rsatmaydi (Kalinina, 2014). U sud hokimiyatini ijro etuvchi hokimiyatning tarkibiy qismi sifatida talqin etgan.

Hokimiyatlar bo'linishi nazariyasi XVIII asrda fransuz mutafakkiri va huquqshunosi Sharl Lui de Monteskye tomonidan yanada kengroq o'rganildi hamda yangi konseptual g'oyalar bilan boyitildi. Jon Lokkdan farqli o'laroq, Monteskye davlat boshqaruvi tizimida sud hokimiyatini alohida tarmoq sifatida ajratib ko'rsatdi va uning mustaqilligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratdi. Aynan uning sa'y-harakatlari bilan sud tizimining mustaqil bo'g'in sifatida e'tirof etilishi mazkur nazariyaning mukammal shaklga kelishida hamda zamonaviy konstitutsiyaviy tamoyillarning poydevori yaratilishida muhim qadam bo'ldi.

Rivojlangan davlatlar tajribasiga e'tibor beradigan bo'lsak, ularning barchasida sud hokimiyati o'z faoliyatini mustaqil tarzda amalga oshiradi. Zero, sudyalarning mustaqilligini ta'minlash uchun, eng avvalo, sud hokimiyatining o'zi mustaqil bo'lishi lozim. Sud hokimiyati haqiqatan ham mustaqil qaror qabul qila olishi uchun muayyan belgilar va xususiyatlarga ega bo'lishi kerak. N.S. Kalinina sud hokimiyatining quyidagi o'ziga xos belgilarini ajratib ko'rsatadi: 1) sud hokimiyati – davlat hokimiyatining mustaqil tarmoqlaridan biri; 2) mazkur hokimiyat faqatgina sud tizimiga kiruvchi sudlarga tegishli; 3) sud hokimiyati o'z vakolaltlarini faqat o'zi amalga oshiradi; 4) mustaqillik, hech kimga bo'ysunmaslik va alohidalik xususiyatlariga ega; 5) odil sudlovni amalga oshirish bo'yicha qonunda alohida protsessual tartib belgilangan; 6) sud hokimiyati faqat va faqat qonunga bo'ysunadi (Kalinina, 2014). Shuningdek, F.F. Muxitdinova sud hokimiyatini davlat hokimiyatining boshqa tarmoqlaridan ajratib turuvchi quyidagi mezonlarni ilgari suradi: 1)

mustaqillik, muxtorlik hamda qonunchilik va ijro hokimiyatlari faoliyati ustidan nazorat funksiyalarining mavjudligi; 2) subyektlar tarkibini aniq belgilovchi institutsional xususiyat; 3) maxsus funksional yo'nalish – faqat odil sudlovni amalga oshirish (Mukhitdinova, 2012). Mutaxassislarining fikr-mulohazalari tahlili ahuni ko'rsatadiki, ular tomonidan qayd etilgan belgilar sud hokimiyatining mustaqil va samarali faoliyat ko'rsatishini ta'minlashda fundamental ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Sudyalar mustaqilligi kafolatlarini o'rganishdan avval, "sud hokimiyati mustaqilligi" va "sudyaning shaxsiy mustaqilligi" kabi tushunchalarning mazmun-mohiyatini aniqlashtirib olish lozim. Sud hokimiyatining ijtimoiy va huquqiy tabiatini, uning vazifalari hamda jamiyat hayotida tutgan o'rnini belgilash uchun ushbu toifalarni lingvistik va yuridik jihatdan tahlil qilish maqsadga muvofiqdir.

Ma'lumki, "sud" so'zi o'zbek tilida keng ma'no-ga ega bo'lib, u kontekstga ko'ra "muassasa", "bino", "sud jarayoni", "hukm qilish", shuningdek, "sudya" yoki "sud hay'ati" tushunchalarining sinonimi sifatida ham qo'llanadi (Madvaliev, 2006). "Hokimiyat" atamasi esa davlatchilik, boshqaruv huquqi, siyosiy hukmronlik, davlat organlarining qonuniy vakolatlari hamda buyruq berish imkoniyati kabi ma'nolarni anglatadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi va Oliy xo'jalik sudi Plenumining 1/60-son qaroriga ko'ra sud hokimiyati – bu sudlarning Konstitutsiya va qonunlar ustuvorligi prinsipiga so'zsiz rioya etgan holda jinoiy, fuqarolik, iqtisodiy va ma'muriy ishlarni ko'rib chiqish bo'yicha mutlaq vakolatidir (Supreme Court and Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan, 1996). Demak, sud hokimiyati – davlat hokimiyatining mustaqil tarmog'i sifatida sudlarga qonun bilan yuklatilgan, muayyan toifadagi izlarni ko'rish va odil sudlovni amalga oshirish huquqi hamda majburiyatlari majmuidir.

Sudyalar mustaqilligi fenomenini o'rganishdan avval, "mustaqillik" tushunchasining o'zi nimani anglatishiga e'tibor qaratish lozim. Uman olganda, mustaqillik – muayyan subyektning boshqalarga tobe bo'lmasligi, alohida va muxtor maqomga ega ekanligini ifodalaydi. Huquqshunoslikda sud hokimiyati mustaqilligi va sudyalarning shaxsiy mustaqilligi bir-biriga uzviy bog'liq

bo'lsa-da, ular bir xil tushunchalar emas. Zamonaviy yuridik doktrinada sud hokimiyatining mustaqilligi ikki turga ajratiladi: institutsional mustaqillik va shaxsiy mustaqillik (Aripov, 2022).

Institutsional mustaqillik – sud tizimining davlat hokimiyatining boshqa tarmoqlaridan to'liq muxtorligini anglatadi. Bu tushunchalar har qanday organ, mansabdor shaxs yoki institutlar tomonidan sud faoliyatiga qilinadigan ta'sir, tahdid yoxud aralashuvlardan xoli bo'lishni, shuningdek, sud funksiyalarining to'g'ri va erkin ijro etilishini ta'minlaydi. Bundan tashqari, u sudyalarning vakolat muddatlari daxlsizligi hamda ularning kasbiy tayyorligi kabi tizimli kafolatlarni ham o'z ishiga oladi.

Shaxsiy mustaqillik – sudyaning muayyan sud ishi bo'yicha odil sudlovni amalga oshirishdagi mutlaq erkinligidir. Mazkur jarayon sudyaning ish yurituvdagi hujjatlar va dalillarga faqat qonun asosida baho berishini taqozo etib, uning faoliyatiga tashqi tomondan har qanday to'g'ridan to'g'ri yoki bilvosita ta'sir o'tkazishni butunlay istisno qiladi.

Sudyalar mustaqilligi tushunchasiga quyidagicha huquqiy ta'rif berishimiz mumkin. *Sudyalar mustaqilligi* – bu sudyaning huquqiy nizolarni hal etishda faqat qonunga bo'ysunishi, tashqi ta'sir, bosim yoki har qanday turdagi aralashuvlardan xoli holda faqat dalillarga va ichki ishonchiga asoslangan holda qonuniy, asosli va adolatli qaror qabul qilishi. Ushbu ta'rif quyidagilarni o'z ichiga oladi: sudyalarning faqat qonunga bo'ysunishi, har qanday bosim yoki ularning ishiga aralashish – sudyalarning qaror qabul qilishida ularga ta'sir o'tkaza olmasligi, sudyalar qaror qabul qilishda faqat dalillarga va ichki ishonchiga tayanishi, shuningdek, qabul qilayotgan qarorlari qonuniy, asosli va adolatli bo'lishi. Hozirgi zamonda sudyalar mustaqilligi nafaqat huquqiy tamoyil, balki fundamental huquqiy qadriyat sifatida ham talqin qilinmoqda. Chunki insonning adolatli sudlovga bo'lgan huquqi va sudyalar mustaqilligi o'zaro uzviy bog'liqdir. Sudyalar mustaqil bo'lmasa, odil sudlovga ham erishib bo'lmaydi.

Sud hokimiyati mustaqilligi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham o'z aksini topgan. Xususan, Konstitutsiyamizning XXIII bobi (130–140-moddalari) Sud hokimiyatiga bag'ishlangan. 130-moddaga ko'ra: "O'zbekiston Respublikasida odil sudlov faqat sud tomonidan

amalga oshiriladi. O'zbekiston Respublikasida sud hokimiyati qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatdan, siyosiy partiyalardan, fuqarolik jamiyatining boshqa institutlaridan mustaqil holda ish yuritadi" deya ta'kidlangan (Republic of Uzbekistan, 2023). Bundan tashqari, sudyalar mustaqilligiga oid ham alohida Konstitutsiyamizda norma mavjud. Bosh qomusimizning 136-moddasiga ko'ra: "Sudyalar mustaqildirlar, faqat Konstitutsiya va qonunga bo'ysunadilar. Sudyalarning odil sudlovni amalga oshirishga doir faoliyatiga har qanday tarzda aralashishga yo'l qo'yilmaydi va bunday aralashish qonunga muvofiq javobgarlikka sabab bo'ladi. Sudyalar muayyan ishlar bo'yicha hisobdor bo'lmaydi. Sudyalar daxlsizdir" (Republic of Uzbekistan, 2023). Ko'rishimiz mumkinki, Konstitutsiyamizda sud hokimiyati va sudyalar mustaqilligiga oid normalar mavjud.

Sudyalar mustaqil bo'lishi uchun ularga ma'lum bir kafolatlar beriladi va bular sudyalar mustaqilligi kafolatlari deya nomlanadi. Sudyalar mustaqilligi kafolatlariga to'xtalar ekanmiz, O'zbekiston Respublikasining "Sudlar to'g'risida"gi Qonuniga murojaat qilmasdan ilojimiz yo'q. "Sudlar to'g'risida"gi Qonunning 9-bobi "Sudyalar mustaqilligining asosiy kafolatlari" deb nomlangan. Ushbu Qonunning 63-moddasi "Sudyalarning mustaqilligini ta'minlash" deb nomlanib, unga ko'ra: "Sudyalarning mustaqilligi quyidagilar orqali ta'minlanadi:

- ularni qonunda belgilangan tartibda lavozimiga saylash, tayinlash, sudyalik vakolatlarini to'xtatib turish va tugatish;
- sudyaning daxlsizligi;
- odil sudlovni amalga oshirishdagi qat'iy tartib-taomil;
- qarorlarni chiqarish chog'ida sudyalar maslahatlashuvining sir tutilishi va uni oshkor qilishni talab etishning taqiqlanishi;
- sudyaga hurmatsizlik qilganlik, odil sudlovni amalga oshirish bo'yicha faoliyatiga aralashganlik va sudyaning daxlsizligini buzganlik uchun qonunda belgilangan javobgarlik;
- sudyaga davlat hisobidan uning yuksak maqomiga munosib moddiy va ijtimoiy ta'minot berish.
- sudyaning mustaqilligini cheklaydigan qonunchilik hujjatlarini qabul qilishga yo'l qo'yilmaydi;

– sudya, uning oila a'zolari va ularning mulki davlatning alohida himoyasida bo'ladi" (Republic of Uzbekistan, 2021). Demak, ko'rishimiz mumkinki, sudyalarning mustaqilligi kafolatlarini ushbu normada keltirilgan kafolatlar tizimidan iborat. Sudyalarning mustaqilligi kafolatlarini tushunchasiga quyidagicha ta'rif berishimiz mumkin. Sudyalarning mustaqilligi kafolatlarini – sudyalarning odil sudlovni amalga oshirishda siyosiy, ma'muriy, moddiy yoki boshqa har qanday tashqi omillarning ta'sirini istisno etish maqsadida davlat tomonidan belgilanadigan va ta'minlanadigan huquqiy himoya choralari tizimi. Ushbu tizimlarga to'xtalsak, birinchisi – institutsional kafolat. Ya'ni sudyalarning qonunda belgilangan tartibda lavozimiga saylash, tayinlash, sudyalik vakolatlarini to'xtatib turish va tugatish. Ushbu kafolatni qonunda belgilangan tartibda ta'minlash Sudyalarning Oliy Kengashi zimmasida. Chunki Sudyalarning Oliy Kengashi sudyalarning korpusini shakllantiradi. Ikkinchisi – shaxsiy kafolat, sudyalarning daxlsizligidir. Ushbu kafolat ham sudyalarning mustaqilligi uchun juda ham zarur hisoblanadi. Uchinchisi – protsessual kafolat. Ya'ni odil sudlovni amalga oshirishdagi qat'iy tartib-taomil. To'rtinchisi – moddiy kafolat, sudyaga davlat hisobidan uning yuksak maqomiga munosib moddiy va ijtimoiy ta'minot berish. Sudyalarning mustaqilligining amalga ta'minlanishi ularning munosib darajada moddiy jihatdan ta'minlanishiga bevosita bog'liq. Kam maosh oluvchi sudya korrupsiyaga ko'proq moyil bo'lishi va tashqi ta'sirlarga nisbatan zaif bo'lishi mumkin. Shu sababli sudyalarning ish haqi, ijtimoiy ta'minoti va uy-joy bilan ta'minlanishi kabi masalalar qonun darajasida kafolatlar tizimining ajralmas qismi sifatida belgilangan.

Ushbu kafolatlar ta'minlanmas ekan, sudyalarning to'laqonli mustaqil bo'la olmaydi. Sudyalarning mustaqilligi kafolatlarini – zamonaviy huquqiy davlat qurilishining poydevori bo'lmish fundamental huquqiy tamoyil va qadriyat sifatida talqin etilishi lozim. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 136-moddasi va "Sudlar to'g'risida"gi Qonunining 63-moddasida mustahkamlangan institutsional, shaxsiy, protsessual va moddiy kafolatlar majmui sudyalarning tashqi ta'sir va aralashuvlardan himoyalanganligini huquqiy jihatdan ta'minlaydi. Biroq mazkur kafolatlar nafaqat qonun darajasida mustahkamlanishi, balki amalga to'laqonli ijro

etilishi zarur. Zero, sudyalarning mustaqilligi kafolatlarini amalga ta'minlamasdan turib odil sudlovga erishib bo'lmaydi.

Yurqorida ta'kidlanganidek, "Sudlar to'g'risida"gi Qonunining 63-moddasida sudyalarning mustaqilligini ta'minlovchi olti asosiy kafolatlar belgilangan bo'lsa ham, biroq amaliyotda va nazariy tahlillar bir qator muammolarning mavjudligini ko'rsatmoqda. Institutsional kafolatlar nuqtayi nazaridan, sudyalik lavozimiga tanlash va tayinlash tartibida shaffoflikning yetarli emasligi asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Garchi sudyalarning korpusini shakllantirish vazifasi Sudyalarning Oliy Kengashi zimmasiga yuklatilgan bo'lsa-da, Kengash tomonidan jami 40 nafar sudyaning vakolatlarini muddatidan ilgari tugatilganligi diqqatni tortadi. Ushbu ko'rsatkich amaliyotda sudyalarning lavozimi barqarorligi tamoyilining ma'lum darajada zaif yoki nisbiy xarakterga ega ekanligidan dalolat beradi (Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan, 2024).

Bundan tashqari, amaliyotda sud raislari tomonidan boshqa sudyalarga bosim o'tkazish holatlari hali ham to'liq bartaraf etilmagan. O'zbekiston Respublikasi Sudyalarning Oliy Kengashi tomonidan 2024-yil 15-mayda tasdiqlangan Sudyalarning odobi kodeksida sudya faqat o'z vakolatlarini amalga oshirishda mustaqil bo'lishi va unga ta'sir o'tkazilishiga yo'l qo'yilmasligi belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining 236-moddasida tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish jinoiy javobgarlik asosi sifatida belgilangan bo'lsa-da, amaliyotda sud ishlariga noqonuniy aralashish holatlari hali-hanuz uchrab turibdi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 16-yanvardagi "Odil sudlovga erishish imkoniyatlarini yanada kengaytirish va sudlar faoliyati samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-11-sonli Farmonida bunday qilmishlar uchun javobgarlikni kuchaytirish zarurligi qayd etilgan. Xususan, unda sudyalarning faoliyatiga har qanday shaklda ta'sir o'tkazish, shu jumladan, davlat idoralari va mansabdor shaxslarning aralashuvlariga butunlay barham berish sharti alohida ta'kidlangan (President of Republic of Uzbekistan, 2023).

Shuningdek, ushbu Farmonga ko'ra sudyalarning mustaqilligi va daxlsizligi kafolatlarini mustahkamlash, sudga hurmatsizlik qilish hamda sud ishiga aralashish holatlarining oldini olish bo'yi-

cha samarali mexanizmlarni ishlab chiqish vazifalari belgilangan. Ko'rinib turibdiki, ushbu Farmon sudyalarning mustaqilligining institutsional-huquqiy kafolatlari tizimini rivojlantirishda hamda odil sudlovni ta'minlashda fundamental ahamiyatga ega normativ-huquqiy hujjat hisoblanadi.

Sudyalar mustaqilligining muhim kafolatlari-dan biri – sudyaning oila a'zolari hamda ularning mol-mulki davlat himoyasida bo'lishining belgilanganligidir. Biroq amaliyotda ushbu himoyani amalga oshirishning aniq huquqiy mexanizmlari yetarlicha tartibga solinmagan. Chunonchi, amaldagi qonunchiligimizda sudyaning oila a'zolariga nisbatan bosim o'tkazganlik yoki tahdid qilganlik uchun to'g'ridan to'g'ri ma'muriy yoxud jinoiy javobgarlik choralari nazarda tutilmagan.

Xorijiy mamalakatlarni sudyalarning mustaqilligining kafolatlariga e'tibor beradigan bo'lsak, Qozog'iston Respublikasida 2000-yil 25-dekabrda qabul qilingan "Sud tizimi va sudyalarning maqomi to'g'risida"gi Konstitutsiyaviy qonun bilan tartibga solinadi. Ushbu Qonun O'zbekiston Respublikasining "Sudlar to'g'risida"gi Qonunidan farqli o'laroq, Konstitutsiyaviy qonun maqomiga ega bo'lib, sudyalarning maqomini yanada mustahkam kafolatlaydi. Qozog'istonning ushbu Konstitutsiyaviy qonunining 26-moddasida sudyalarning mustaqilligining quyidagi kafolatlari belgilangan bo'lib, bular: odil sudlovni amalga oshirishga doir qonunchilik tartibi, sudyalarning faoliyatiga aralashganlik va sudga hurmatsizlik qilganlik uchun qonuniy javobgarlik, sudyaning daxlsizligi, maslahatlashuvning sir tutilishi, sudyaning moddiy va ijtimoiy ta'minoti, muayyan ishlar bo'yicha sudyaning hisobdor emasligi (Republic of Kazakhstan, 2000). Yuqoridagi ro'yxatni O'zbekiston qonunchiligi bilan solishtirgan holda, kafolatlar ro'yxati o'xshash ekanligini ko'rishimiz mumkin. Biroq muhim farqlar ham mavjud. Qozog'istonda sudyalarning maqomini tartibga soluvchi alohida Konstitutsiyaviy qonunning mavjudligi, kafolatlarning yuridik kuchini oshiradi va ularni oddiy qonun orqali o'zgartirib bo'lmaydigan darajada mustahkamlaydi.

Qozog'iston (Republic of Kazakhstan, 2000), Germaniya (Federal Republic of Germany, 1961), Fransiya (Republic of France, 1958) va boshqa ko'plab rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, sudyalarning mustaqilligi kafolatlarini alohida qonun, ya'ni sudyalarning maqomini

alohida maxsus qonun orqali tartibga solish eng samarali yondashuv hisoblanadi. Bunday qonun sudyalarning huquqlari, majburiyatlari, kafolatlari, javobgarligi, moddiy ta'minoti va ijtimoiy himoyasini yaxlit tizimda mustahkamlaydi. "Sudyalarning maqomi to'g'risida"gi alohida qonun qabul qilish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi: sudyalarning institutiga oid barcha me'yorlarni bitta hujjatda to'plash; kafolatlarni yuqori darajadagi yuridik normativ hujjatda mustahkamlash; xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish; sudyalarning tanlovi, malakasini oshirish va baholash mezonlarini yaxlit belgilash; sudyalarning lavozimidan ozod qilish asoslarini aniqlashtirish.

Shuningdek, Qozog'iston Respublikasi tajribasidan kelib chiqib, sud tizimini moliyalashtirishning quyi chegarasini qonun darajasida belgilash kerak. Sud tizimiga davlat byudjetidan ajratiladigan mablag'ning minimal ulushi (masalan, byudjetning kamida 0,5–1 foizi)ni qonunchilikda mustahkamlash sud hokimiyatining moliyaviy mustaqilligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, sudyalik lavozimiga tanlash jarayonining shaffofligini ta'minlash maqsadida quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi: sudyalik lavozimiga da'vogar nomzodlar va ularning imtihon (baholash) natijalari to'g'risidagi ma'lumotlarni ommaviy ravishda e'lon qilib borish; tanlov va suhbat jarayonlarining barcha bosqichlarida videoyozuv tizimini qayd etish va ularning arxivini saqlash; nomzodlarning baholash jarayoniga mustaqil ekspertlar (akademik doira vakillari, advokatlar, fuqarolik jamiyati institutlari vakillari)ni jalb etish; tanlov natijalari yuzasidan har bir nomzod bo'yicha asoslantirilgan yozma xulosa chiqarish majburiyatini belgilash.

Fikrimizcha, "Sudlar to'g'risida"gi Qonunning 63-moddasida sudya oila a'zolari himoyasi deklarativ tarzda belgilangan bo'lsa-da, amaliyotda ushbu himoyani amalga oshirishning aniq mexanizmlari tartibga solinmagan. Shu bois, sudyaning oila a'zolariga nisbatan har qanday shaklda g'ayriqonuniy ta'sir o'tkazish harakatlarini sudyaning o'ziga ta'sir o'tkazish bilan teng darajadagi jinoiy javobgarlik asosi sifatida qonunchilikda mustahkamlash lozim.

Xulosa

Yuqoridagi fikrlarimizni xulosalaydigan bo'lsak, tadqiqot jarayonida sudyalarning musta-

qilligi va uni ta'minlash kafolatlarining tushunchalariga ta'rif berildi. Shuningdek, sudyalarda mustaqilligining ikki asosiy turi: institutsional va shaxsiy mustaqillik kabi turlariga to'xtalindi. Institutsional mustaqillik sudning qonunchilik va ijro hokimiyatidan tashkiliy-huquqiy jihatdan ajralgan holda faoliyat yuritishini anglatadi, shaxsiy mustaqillik esa sudyaning har qanday tashqi bosim va ta'sirlardan xoli bo'lgan holda qaror qabul qilishini ifoda etadi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 130-moddasi va 136-moddasi hamda "Sudlar to'g'risida"gi Qonunning 63-moddasi tahlili tizimi shuni ko'rsatdiki, milliy qonunchiligimizdagi sudyalarda mustaqilligining kafolatlari tizimi institutsional, shaxsiy, protsessual va moddiy kafolatlardan tashkil topgan bo'lib, bu kafolatlar o'zaro uyg'un mexanizm tarzida ishlashi lozim. Biroq tadqiqot davomida aniqlangan asosiy muammo shundaki, ushbu kafolatlar qonunchilikda mustahkamlangan bo'lsa-da, amaliyotda ularning ro'yobga chiqishi hamon yetarlicha darajada to'liq ta'minlanmayapti. Xususan, sudyalarni lavozimga saralash jarayonida shaffoflikning yetarli emasligi, sud raislari tomonidan sudyalarga nisbatan bosim o'tkazilishi va sud ishlari

tahliliga (yoki hal etilishiga) aralashish holatlari buning yaqqol misolidir.

Bundan tashqari, olib borilgan qiyosiy-huquqiy tahlillar Qozog'iston (2000-yil), Germaniya va Fransiya tajribasi asosida sudyalarda mustaqilligi kafolatlarini alohida maxsus hujjat – "Sudyalarda maqomi to'g'risida"gi Konstitutsiyaviy qonun orqali tartibga solish eng samarali yondashuv ekanini ko'rsatadi. Xususan, Qozog'iston Respublikasining 2000-yil 25-dekabrda "Sud tizimi va sudyalarda maqomi to'g'risida"gi Konstitutsiyaviy qonuni sudyalarda mustaqilligi kafolatlarining yuridik kuchini oshirib, ularni oddiy qonunlar vositasida o'zgartirib bo'lmaydigan darajada mustahkamlaydi. Shu bois O'zbekiston Respublikasida ham "Sudlar to'g'risida"gi Qonun doirasidagi alohida boblar bilan cheklanib qolmasdan, sudyalarning huquqiy maqomini yaxlit tartibga soluvchi mustaqil qonun qabul qilish zaruriyati yuqorida asoslab berildi.

Sudyalarda mustaqilligi kafolatlarini yetarli darajada ta'minlamasdan turib, huquqiy davlatni barpo etib bo'lmaydi. Zero, insonning adolatli sudlovga bo'lgan huquqi va sudyalarda mustaqilligi o'zaro uzviy bog'liq tushunchalardir.

REFERENCES

- Aripov, D. U. (2022). *Sud hokimiyati mustaqilligini tashkiliy-huquqiy takomillashtirishning zamonaviy tendensiyalari* [Modern trends in organizational and legal improvement of judicial independence] (Doctor of Science dissertation). Academy of the Prosecutor General's Office of the Republic of Uzbekistan.
- Aristotel. (1983). *Sochineniya* [Essays] (A. I. Dovatur, Ed. & Trans.). Mysl.
- Ervin, S. J., Jr. (1970). Separation of powers: Judicial independence. *Law and Contemporary Problems*, 35(1), 108–127. <http://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol35/iss1/8>
- Federal Republic of Germany. (1961, September 8). *Deutsches Richtergesetz (DRiG)* [German Judges Act]. Bundesministerium der Justiz. <https://www.gesetze-im-internet.de/drig/>
- Kalinina, N. S. (2014). *Pravovye i organizatsionnye osnovy realizatsii sudebnoi vlasti v Rossiiskoi Federatsii* [Legal and organizational foundations of the exercise of judicial power in the Russian Federation]. Yurait.
- Locke, J. (1988). *Sochineniya* [Essays]. Mysl.
- Madvaliyev, A. (Ed.). (2006). *O'zbek tilining izohli lug'ati* [Explanatory dictionary of the Uzbek language]. National Encyclopedia of Uzbekistan.
- Mukhitdinova, F. F. (2012). *Stanovlenie i razvitie sudebnoi vlasti v Respublike Uzbekistan* [Formation and development of judicial power in the Republic of Uzbekistan] (Doctoral dissertation). Tashkent State Institute of Law.
- President of the Republic of Uzbekistan. (2023, January 16). *Decree "On additional measures to further expand access to justice and increase the efficiency of court activities"* (No. DP-11). Lex.uz. <https://lex.uz/docs/6361730>
- Republic of France. (1958, December 22). *Ordinance enacting the organic law on the status of the judiciary* (No. 58-1270). Légifrance. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000339303>

Republic of Kazakhstan. (2000, December 25). *Constitutional Law “On the judicial system and the status of judges of the Republic of Kazakhstan”* (No. 132-II). Paragon. https://prg.kz/document/?doc_id=1021164&pos=11;268

Republic of Uzbekistan. (2021, July 28). *Law “On courts”* (No. LRU-703). Lex.uz. <https://lex.uz/docs/5534839>

Republic of Uzbekistan. (2023). *Constitution of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/6451053>

Supreme Court and Supreme Economic Court of the Republic of Uzbekistan. (1996, December 20). *Joint Resolution “On compliance with legislation by courts when discussing criminal cases in the court of first instance”* (No. 1/60). Lex.uz. <https://lex.uz/docs/1442202>

Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan. (2024). *Bulletin*. <https://sudyalaroliykengashi.uz/>

Vile, M. J. C. (1998). *Constitutionalism and the separation of powers* (2nd ed.). Liberty Fund. <https://oll.libertyfund.org/titles/vile-constitutionalism-and-the-separation-of-powers>

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 3-SON

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3>.

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>